

Radiomastojen monet roolit

Teksti: Timo Taulo | Kuvat: Loma Graphics Oy

Iltapäivällä, kello puoli kahden aikaan marraskuun 25. päivänä
vuonna 1927, ne olivat valmiit. Lahden radiomastot.

”Ne muistuttavat väkevästi Eiffel-tornia, mutta ovat paljon sirommat, hoikemmat ja ilmavammat!”

Lahtelaiset olivat seuranneet kolmen kuukauden ajan jännittävää, koko maata puhuttanutta rakennustyömaata, kun 40 miestä pystytti kah-ta mastorakennelmaa, päivä päivältä korkeam-malle kipuavia terästoreja. Kunnes 150 metrin kohdalla työ oli valmis, ja mastoihin nostettiin liput, itäiseen Suomen ja läntiseen Saksan lippu.

Lahden nuori kaupunki oli saanut omintakei-simmat maamerkinsä ja Eurooppa yhden vahvimista radiolähetysasemista. Lahti oli tekstattuna tuhansien radionkuuntelijoiden telefunkeneissa, helvareissa ja grundigeissa olohuoneiden kuuntelupöydillä.

”Huomio, Yleisradio, Lahti, Suomi!”

Uuden ajan mastot

Saksalainen työnjohto ja tekniikka olivat luo-neet Selänmälle, kaupungintalon viereisen harjun luonnonpuistoon, uuden ajan tekno-logiaa. Tosin mastoja rakennettaessa kuorma-autot eivät selvinneet raskaissa lasteissa Radio-mäenkatua ylös, vaan hyytyivät matkalla. Kaikki Saksasta tulleet mastojen rautaosat tuo-tiin rautatieasemalta hevoskyydillä.

Kun upouuden radioaseman lähetykset alkoivat vuoden 1928 huhtikuussa, ja kun vielä lähetystehoa nostettiin huippuunsa, voitiin yl-peästi todeta, että Lahden 40 kW:n asema oli Euroopan voimakkain. Etelä-Suomen Sano-mat uutisoi 22.4.1928 lähetettyä avajaisohjel-maa: ”Hangossa on Lahden aseman kuuluvai-suus aika hyvä, ainoastaan mieslaulu kuului epäselvästi.”

Yleisradio oli koko kansan kuultavissa. Lah-dessa koettiin todellinen radiokuume, kun kaupunkilaiset jonottivat radiovastaanottimia kauppojen ovilla.

Mastoista tuli nuoren kaupungin symboli. Toimittaja ja matkakirjailija Ernst Lampén esi-telmöi radiossa: ”Ne muistuttavat väkevästi Eiffel-tornia, mutta ovat paljon sirommat, hoi-kemmat ja ilmavammat!”

Sodan mastot

Sota-aikana radiomastot saivat toimia hetken jopa vihollisen palveluksessa. Suomalaiset ra-dionkuuntelijat hätkähtivät joulukuussa 1939,

kun Lahden ohjelman loputtua kuului radio-vastaanottimesta outo kiihkeänraaka ääni, joka kertoi että Terijoelle on perustettu ”oikea ja todellinen Suomen hallitus”. Moskovan pro-pagandalähetys Tiltuineen käytti Lahden ase-man voimakkuutta hyväkseen.

”Suuri ystävämme Neuvostoliitto, jolle toki ei päähän pälkähtäisikään himoita valtavien alueit-tensa lisäksi piskuista Suomea, auttaa vain var-mistamaan Suomen turvallisuuden ja lisäksi jalo-mielisesti lahjoittaa kauan haaveillun Itä-Karja-lan...” lupailtiin lähetyksessä suomalaisille.

Yleisradion työpajassa valmistettiin pian lai-te, joka huojutti Lahden taajuutta eikä Tiltu enää päässyt radiomastojen aalloille.

Talvisodassa Lahden rautatieaseman seu-tua pommitettiin, ja osansa sai radioasemakin – radiomastot uhmasivat pommikoneita va-hingoittumattomina.

Purettavat mastot

Sodan jälkeen mastoja kohtasi uusi uhka: eh-dotettiin niiden purkamista. Lahden museon tutkija Riitta Niskanen kertoo, että radiomas-tojen nähtiin tuolloin olevan kaupungin tule-van kehityksen tiellä.

”Lahden asemakaava-arkkitehti Olavi Lai-saari näet ennusti, että 1900-luvun lopulla lentoliikenne olisi yleisin liikennemuoto. Hän suunnitteli Lahteen useita kenttiä ulkomaan- ja kotimaanliikennettä sekä rahtiliikennettä ja helikoptereita varten.”

Lentokenttien liikenne häiriintyisi radio-mastoista, ja siksi ne pitäisi purkaa.

Visio ei kuitenkaan Laisaaren ennustamalla tavalla toteutunut, lähin lentokenttä lieene tä-nään 2000-luvulla Vesivehmaalla. Tärkeintä oli, että mastot säilyivät.

1970-luvulla syntyi seuraava purkamisuhka. Museonjohtaja Jouko Heinonen ja kaupungin museo- ja taidelautakunta kävivät torjunta-taisteluun: mastot piti säilyttää. Mastot jäivät, mutta lähetystoiminta päättyi 1993.

Tarinoiden mastot

Kaupunkitarinat herkuttelevat mastojutuilla, kuka on kiivennyt vedonlyönnin innoittamana

korkeimmalle mastoon, kuka taas saanut lem-menroihussa alkunsa mastojen katveessa.

Radio- ja tv-museon tutkija Helena Peippo tuntee mastotarinoita.

”Itse olen kuullut ja kertonut juttua radio-mastojen rakennusajalta. Silloin rakennettiin urakalla ja työtä tehtiin mastotyömaalla myös sunnuntaisin. Työmiehet olivat rakentamassa mastoa. Maston juurelta huudettiin alas vinssat-tavana ollutta osaa: Laskekaa nyt jo se maahan!

Samaan aikaan oli viereisellä hautausmaalla käynnissä hautaustoimitus. Paikallinen kirkko-herra tuli vihasena työmaalle ja sovittiin käy-täntö, että mastojen rakennustyö saattoi jatkaa sunnuntaisinkin, mutta rakennustyöt keskey-tettiin aina hautaustoimitusten ajaksi”, kertoo Helena Peippo.

Hän korjaa myös uskomusta: ”Usein kerro-taan tosiasiana, että mastoista toinen on sak-salaisten ja toinen suomalaisten rakentama, mutta se ei pidä paikkaansa. Työtä johtavat ra-kennusmestarit olivat kyllä saksalaisia, mutta rakennusmiehet olivat lahtelaisia tai ympäristö-kunnista kotoisin. Heitä etsittiin sanomalehti-ilmoituksella, jossa kerrottiin vain, että raken-nustöitä olisi tarjolla. Suurin osa työnhakijoista kääntyi työmaan portilta ympäri, kun kuuli, että rakennustyö jatkuu 150 metriä yläilmoihin!”

Taiteilijoiden mastot

Radiomastot ovat inspiroineet runoilijoita, taidemaalareita, kirjailijoita, esseistejä, valo-kuvaajia, laulun tekijöitä... Tekstiilitaiteilija Marianne Valola loi Lahdelle uuden perinne-kankaan, Lahen Raidan. Kangasta suunnitel-taessa lahtelaisilta kysyttiin mikä on kauneinta ja rakkainta Lahdessa? Ihmiset kertoivat tari-noita ja muistoja Lahden parhaista paikoista. Näiden tarinoiden pohjalta syntyi uusi perin-nekangas, jonka sinisissä, vihreissä ja valkoisis-sa nauhoissa loistavat radiomastot.

Mastojen merkitys tunnettiin konkreettisesti vuonna 2004, kun Lahdessa heräsi villi ajatus kaupungin satavuotissyntymäpäivän kunniak-si. Radiomastojen väliin suunniteltiin jätti-läisveistosta. Kuvataiteilija Kim-Peter Waltzer oli valittu teoksen tekijäksi. 92-metrinen veis-toksen ”Voittajan” huipussa oli tietokoneella

ohjattava robotti, jota voitiin kauko-ohjata kaupunginjohtajan kännykällä. "Pipatin piilofallos" ei tavoittanut laajojen piirien suosiota taakseen, vaan aiheutti valtavan kansalaispalautteen lehden palstoilla ja nettiin – kaupunginvaltuusto hautasi hiljaa taideajatuksen.

Tutkija Riitta Niskanen on tutkinut tapaus Voittajaa ja hankkeesta virinnyttä kansalaiskeskustelua. Kaupunkilaiset kävivät kuumana radiomastojensa puolesta. Vaikka mastoja ei oltu räjäyttämässä, niiden symboliseen koskemattomuuteen oltiin koskemassa.

"Jotkut pitivät radiomastoja tai koko Radiomäkeä taide-teoksena, mikä katsottiin perusteeksi sille, ettei tähän yhteyteen voi sijoittaa mitään uutta", toteaa Riitta Niskanen patsaskestelusta.

Tämän päivän radiomastot

Toukokuun 31. päivänä vuonna 1993 radiomastot vaikeivat. Pitkääaltolähetykset lopetettiin, aseman entinen ylitteknikko Emil Senius sammutti laitteet keskipäivän kelloviihtien jälkeen. Radioaseman alueelle luotiin uusi asemakaava, jossa radiomastot suojeltiin. Museovirasto luokitteli radioaseman ympäristöineen valtakunnalliseksi arvoalueeksi.

Mastomunamenteilla on tänäänkin tehtävänsä. Niiden teräskupeilla on muun muassa neljän radioaseman lähetimet ja matkapuhelinoperaattoreiden tukiasemia. Myös rautateiden sisäinen viestiliikenne kulkee radiomastojen kautta. Yleisradion entiseen radioasemaan on pystytetty Radio- ja tv-museo. Museossa on myös radioamatööriase- ma OH3R. Viestintätehtävät jatkuvat 2000-luvullakin.

Joka kesä radiomastoille tehdään pientä pintaremonttia, parannellaan maalipintaa, rapsutellaan ruostetta ja tarkastellaan vanhusten kuntoa. Tämä kesätyö ei sovi korkeakammosille, vaikka turvavarustelu on 1927-vuoden saksalaiseen työtiimiin verrattuna huippua: haalarit, valjaat, nousuvaunu, vaijerilukko.

Ja kiivettäessä mastoa ylöspäin avartuu näköala jonnekin paljon syvemmälle. ■

Mastojen värikkäät tarinat

Kun kaupungin kiekkojoukkue pelasi kotikentällä, hehkuiivat radiomastot pelikaaninturkoo-seina. Kun vietettiin valtakunnallista Roosa nauha -teemapäivää mastot tummanpunastellivat fuksian värisinä viikon ajan. YK:n kansainvälisen tyttöjen päivän kunniaksi luotiin mastoille pinkki pinta. Salpausselän kisojen iltotulistustun- nelmaa jatkettiin mastojen valoshow'lla.

Radiomastot kertovat tänäänkin tarinoita ja elävät kaupungin sykkeessä. Vuonna 2007 Lahti Energian täyttäessä 100 vuotta yhtiö valaisi mastot näyttävien värivaloin. Jokaisella maston sivulla, yhteensä siis kahdeksalla, on valonheitin, jotka heittävät valovoimaa 4000 watin (155 000 lumenin) lampuilla. Valoja ohja- taan kolmen tietokoneohjelman avulla.

Mastojen valoshow nähdään pimeinä syksy- ja talvi-iltoina viikonloppuisin perjantaina ja lauantaina klo 19–22. Valoisana kesäaikana heittimet ovat sammutettuina.

www.lahtienergia.fi